

באַמערקונגען פֿונעם צוזאַמענשטעלער

יחזקאל ליפשיץ

ביים צוזאַמענשטעלן אַ בוך פֿון אַרן צייטלינס אָפהאַנדלונגען און עסייען שטייט נישט דער צוזאַמענשטעלער פֿאַר קיין דוחק אין מאַטעריאַל, נאָר גיכער פֿאַר אַן איבערפֿלוס. ס'איז קיין מאָל נישט קיין פּראָבלעם צי אַ געוויס אַרטיקל אָדער עסיי דאַרף אַריינגענומען ווערן אין בוך, נאָר גיכער שטייט מען פֿאַר דער דילעמע ווי דאָס _ ניט _ אויסצולאָזן.

צייטלין איז געווען אַ זייער פּראָדוקטיווער שרייבער און ממש אַ פֿאַרפּישוּפֿטער לייענער. זיין פֿריינט באַשעוויס-זינגער זאָגט וועגן אים, אַז זיין "תאווה.... איז געווען און געבליבן ליטעראַטור, רעליגיעזע ליטעראַטור און אַלדאָס אינטעלעקטועלע, וואָס האָט אַ שייכות דערמיט." זיינע פֿריינד האָבן אים שטענדיק געטראָפֿן טאָן איינע פֿון די צוויי עובדהס -- שרייבן אָדער לייענען.

ער איז געווען אַ פּאַעט, אַ דראַמאַטורג, אַ ראַמאַניסט, אַ ליטעראַטור-קריטיקער און אַ רעליגיעזער פֿאַרשער אויף יידיש און העברעיש. ער איז אויך געווען פֿאַראינטערעסירט אין מיסטיציזם, פּאַראַפּסיכאָלאָגיע, פֿילאָסאָפֿיע און אין טאָג-טעגלעכע געזעלשאַפֿטלעכע פּראָבלעמען. וועגן דעם אַלעס האָט ער געשריבן און קאָמענטירט אויף זיין אייגנאַרטיקן אויפֿן.

זיינע קענטענישן אין די זיבן-אַכט ליטעראַטורן (די יידישע, העברעישע, פּוילישע, רוסישע, דייטשע, פֿראַנצויזישע, ענגלישע, -- און זינט זיין אויפֿהאַלטן זיך אין קובאַ אין 1939-1940 אין שייכות מיטן וואַרטן אויף דער אַמעריקאַנער וויזע, -- אויך די ספּאַנישע וואָס ער האָט געלייענט אין אַריגינאַל) זענען אָפֿט געווען צום שטוינען. ער האָט פונקט אַזוי אינטיים געקאָנט רעדן וועגן געטן ווי וועגן טשערניכאָווסקין אָדער וועגן פּרצן, און נישט נאָר וועגן די גרויסע מייסטערס, נאָר אויך וועגן פֿאַרשוויגענע און פֿאַרגעסענע קינסטלער, דענקער און וויזיאָנערן.

זיינע אייגענע שאַפֿונגען, נישט נאָר די פּאַעטישע, פֿלעגט ער כּסדר איבעראַרבעטן. דאָס קאָן מען זען פֿון די פֿאַרבליבענע צייטונג-און זשורנאַל-אויסשניטן. גאַנצע פּאַראַגראַפֿן זענען אָפֿט איבערגעשריבן, זאָצן איבערגעשטעלט, ווערטער געביטן, טיטלען געענדערט און בדרך-כלל -- געקירצט.

מיר האָבן זיך באַנוצט מיט די געבעסערטע אויסשניטן פֿון די אַרטיקלען און עסייען, וואָס זענען אַריין אין דעם באַנד און ווערן דאָ געדרוקט _ נישט _ ווי זיי זענען אַריגינעל געדרוקט געוואָרן, נאָר מיט די

ענדערונגען, וואָס דער מחבר האָט געמאַכט אויף די מאַרגינעס פֿון די געדרוקטע אויסשניטן. לייַדער האָבן זיך דערהאַלטן ניט צו פֿיל אויסגעבעסערטע אויסשניטן.

דער צוזאַמענשטעלער האָט בלויז אויסגעבעסערט בפֿירושע טיפּאָגראַפֿישע פֿעלער און אויסגעלאָזענע ווערטער.

אין דער אָפּטיילונג "חסידישע שיטהס און רבי'ים" איז צייטלין עטלעכע מאָל מחלוק מיט שמעון דובנאָוו. דובנאָווס צוגאַנג צו חסידות איז ווי פֿון אַ ראַציאָנאַליסט. אים איז נענטער די ח"ב"דער שיטה. ער איז אַ קעגנער פֿון _צדיקזם_, וואָס ער האַלט ר' עלימלך פֿון ליזענסק פֿאַר זיין באַגרינדער און באַטראַכט אפֿילו ר' נחמנס מעשיות פֿאַר "פֿיבער-פֿאַנטאַזיעס פֿון אַ מענטשן וואָס איז קראַנק אויפֿן גוף און אויף דער נשמה" (געשיכטע פֿון חסידים, ב. אַי, זייטן 8 און 223). צייטלין, לעהיפּעד, האָט געשריבן וועגן חסידות ווי אַן אייגענער און נאָענטער. ער איז, פֿאַרשטייט זיך, באַגייסטערט פֿאַר ר' נחמנס פּערזענלעכקייט און נישט נאָר פֿאַר זיינע מעשיות און פֿאַרטיידיקט אפֿילו דעם "צדיקזם."

דער אָפּקלייב אין דעם בוך איז בלויז אַ טייל פֿון אַרן צייטלינס אַרטיקלען און עסייען, וואָס ער האָט פֿאַרעפֿנטלעכט במשך פֿון עטלעכע און פֿופֿציק יאָר אין צייטשריפֿטן בכל תפֿוצות ישראל אויף ייִדיש און העברעיִש. ס'זענען אויסגעלאָזט געוואָרן אַ גאָר גרויסע צאָל אַרטיקלען -- אָפֿט גאַנצע סעריעס -- פֿון דער טעגלעכער פרעסע, וואָס פֿון זיי אַליין קאָן מען צונויפֿשטעלן עטלעכע בענדער.

איך וויל דאָ אויסדרוקן אַ דאַנק דער ייוואָ ביבליאָטעק און דער ביבליאָטעקערן דינאַ אַבראַמאָוויטש פֿאַר דער הילף ביים צוזאַמענשטעלן דאָס בוך.